

ROLUL RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE ÎN ASIGURAREA CREȘTERII ECONOMICE A REPUBLICII MOLDOVA

Iuliu ȚURCAN, *doctor în științe economice, IRIM*
(iuliuturcan@gmail.com)

Abstract

Creșterea economică este importantă întrucât este principalul factor cantitativ de dezvoltare economică. Este nevoie însă și de contribuția laturii calitative a dezvoltării economice, deoarece aceasta înregistrează și modificările calitativ-structurale din economie. Creșterea economică reprezintă o majorare a capacității de producție a unei țări, identificată prin sporirea indicatorilor macroeconomici și în special a produsului intern brut și al veniturii naționale. În acest context, relațiile economice internaționale au un rol de importanță majoră.

Cuvinte-cheie: *creștere economică, dezvoltare economică, import, export, investiții străine directe*

CZU: 339.9:330(478)

JEL: A12;F43

Introducere. Cu cât economia națională este mai amplu deschisă către economia internațională, cu atât încasările și plățile între rezidenți și nerezidenți vor exprima un volum mai mare de schimburi comerciale și financiare în raporturile țării cu restul lumii, iar acestea vor influența mai profund procesele economice și financiare interne ale economiei naționale, generând în anumite condiții și un proces de angajare și acordare de împrumuturi internaționale.

În cazul țării noastre, situația exporturilor este una relativ sensibilă, fiind necesare eforturi pentru asigurarea unei creșteri constante a acestui indicator. În acest context, există o serie de probleme și restricții cu care se confruntă factorii de decizie din Republica Moldova în ceea ce privește politica aplicată în domeniul comerțului exterior, cum ar fi:

- lipsa unor politici macroeconomice complexe ce au drept scop să asigure cadrul necesar pentru dezvoltarea capacităților de producție, în special în cazul produselor și serviciilor destinate exportului;
- diverse bariere de ordin economico-politic care împiedică dezvoltarea exporturilor în țările Uniunii Europene și pe piața țărilor CSI;
- insuficiența capitalului autohton disponibil pentru investiții în crearea și dezvoltarea unităților productive.

În acest context, relațiilor economice internaționale le revine un rol important în stabilizarea proceselor macroeconomice, fiind un factor de creștere economică.

Metode aplicate. Prin atragerea de ISD se compensează valoarea limitată a capitalului autohton, fiind astfel posibilă realizarea unor capacități productive care să asigure realizarea de bunuri și servicii de calitate, menite să satisfacă atât cerințele consumatorilor interni (ceea ce va conduce la o creștere a consumului final și, implicit, a valorii Produsului Intern Brut), cât și a celor din afara granițelor țării, asigurând astfel o creștere semnificativă a exporturilor Republicii Moldova.

Pentru economiști, această legătură dintre valoarea investițiilor străine directe, valoarea exporturilor și creșterea economică nu este nici o noutate. Ea a constituit o temă de cercetare complexă, abordată în numeroase lucrări de specialitate elaborate în ultimele două decenii.

În contextul interdependențelor economice internaționale, comerțul internațional se distinge printr-un rol esențial, care s-a manifestat încă de la apariția sa. El s-a dezvoltat în decursul timpului sub influența unui sistem de factori naturali, economici, științifico-tehnici, social-politici, culturali, interni și externi.

Pe parcursul întregii perioade analizate, importul Republicii Moldova este considerabil mai mare decât exportul țării și distanța dintre curba importului și a exportului devenind din ce în ce mai mare.

După cum confirmă evoluția comparativă a exportului și importului Republicii Moldova în perioada 2006-2015, ambii indicatori au o tendință de creștere. Excepția în tendința importului și exportului a fost

înregistrată în anul 2009, an în care s-au resimțit efectele crizei economico-financiare mondiale. Totodată, se observă că în anul 2009 exportul Republicii Moldova a scăzut mai mult decât importul țării.

Figura 1. Evoluția comparativă a exportului și importului Republicii Moldova în perioada 2006-2015, mii lei

Sursa: elaborat de autor în baza datelor www.statistica.md

În perioada 2006-2015, exportul Republicii Moldova a sporit de 2,59 ori, pe când importul a sporit de 2,20 ori. Pozitiv se apreciază faptul că ritmul de creștere a exportului în perioada analizată este mai mare în raport cu ritmul de creștere a importurilor.

Pe baza comparării exportului și a importului țării se determină indicatorul denumit exportul net sau balanța comercială care determină într-o mare măsură creșterea economică în țară.

Balanța comercială reprezintă un tablou economico-statistic în care se înregistrează și se compară sistematic valoarea totală și pe grupe de mărfuri a exportului și a importului unei țări, pe o anumită perioadă, de regulă un an. Gruparea bunurilor economice exportate și importate se realizează în modalități diferite de la o țară la alta.

Fiecare țară urmărește, cu ajutorul balanței comerciale, modul cum participă ea la comerțul internațional, în scopul valorificării pe piața externă a rezultatelor activității la scară națională. Exportul constituie activul în care se înscriu operativ sumele încasate din vânzarea bunurilor economice, într-o valută convenită. Importul constituie pasivul în care se înscriu sumele plătite pentru bunurile economice importate, într-o valută înscrisă în contractul de import.

Balanța comercială poate să se înfățișeze sub mai multe forme, determinate pe baza unor criterii necesare deciziilor pentru întocmirea, urmărirea sau evaluarea balanței.

Astfel, după numărul partenerilor, balanța poate fi:

- balanță comercială generală, atunci când în balanță se cuprind schimburile de mărfuri ale unei țări cu toate celelalte țări;
- balanță comercială parțială, atunci când în balanță sunt cuprinse schimburile de mărfuri ale unei țări cu agenți economici dintr-o singură țară sau dintr-o singură grupare de țări.

În figura 2 este prezentată evoluția exportului net a Republicii Moldova în perioada 2006-2015.

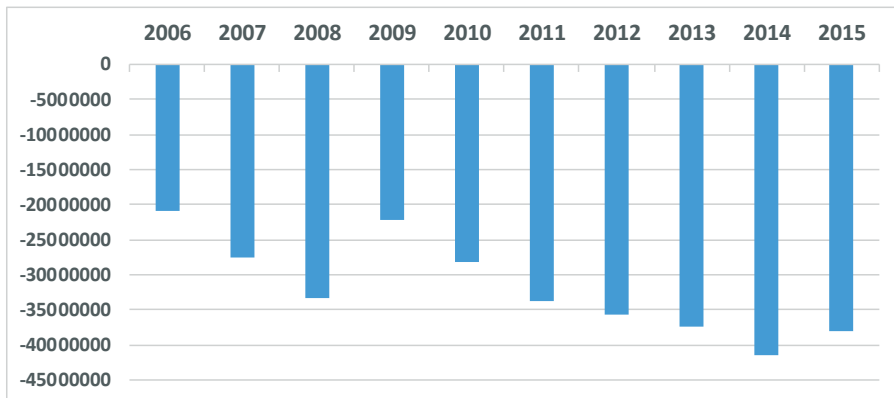

Figura 2. Evoluția exportului net a Republicii Moldova în perioada 2006-2015, mii lei

Sursa: elaborat de autor în baza datelor www.statistica.md

Exportul net sau așa-numita balanță comercială a Republicii Moldova are o tendință de scădere continuă. În perioada analizată, exportul net a scăzut de la 20,87 miliarde lei până la 38,07 miliarde lei, de circa 2 ori s-a înrăutățit situația și așa nefavorabilă.

După raportul dintre export și import, balanța comercială a Republicii Moldova este deficitară (pasivă), deoarece valoarea exportului este mai mică decât cea a importului. Echilibrarea acestei balanțe se poate face prin folosirea rezervelor valutare proprii sau prin credite externe rambursabile.

O valoare negativă a balanței comerciale externe va conduce la o diminuare deloc neglijabilă a principalului agregat macroeconomic ceea

ce implică necesitatea stimulării exportului ca modalitate eficace de asigurare a creșterii economice.

Un alt indicator important ce atestă relațiile economice internaționale și favorizează direct creșterea economică în țară îl constituie investițiile străine.

Investițiile reprezintă suportul material al dezvoltării economice, situându-se la baza diversificării și creșterii calitative a tuturor factorilor de producție. Existența și dezvoltarea firmelor este de neimaginat în lipsa investițiilor. Neglijarea aspectelor referitoare la investiții sau proasta investire conduc, mai târziu sau mai devreme, la același deznodământ: pierderea competiției cu firmele rivale și părăsirea domeniului de afaceri.

La abordarea noțiunii de investiții trebuie avut în vedere cele două înțelesuri atribuite: unul larg și unul limitat. În sens larg, investiția este etichetată ca o activitate conștientă ce constă în vederea obținerii unor satisfacții materiale și morale. Înțelesul limitat etichetează investiția ca o activitate conștientă ce constă în a aloca și întrebuința unele resurse bănești disponibile în vederea obținerii de profit.

La momentul actual, crearea unui climat investițional favorabil, perfecționarea instrumentelor de atragere a investitorilor străini și autohtoni, precum și promovarea produselor autohtone întru creșterea competitivității economiei reprezintă priorități fundamentale în activitatea Ministerului. Elaborarea, promovarea și implementarea unei politici economice comprehensive în domeniul atragerii investițiilor și promovării exportului este în strânsă legătură cu o creștere economică bazată pe inovații și investiții. Contribuția investițiilor la creșterea competitivității întreprinderilor și la facilitarea transferului tehnologic, crearea de noi locuri de muncă și stimularea comerțului exterior au fost elementele de bază considerate în procesul elaborării și implementării politicilor de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor.

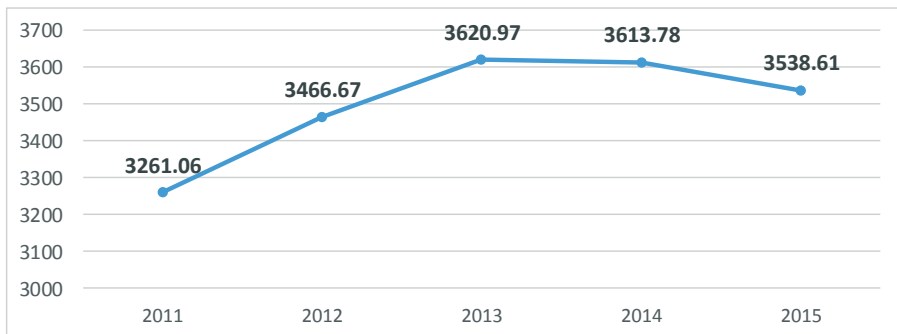
Conform datelor publicate de către Banca Națională a Moldovei, pe parcursul anului 2015, fluxul net al investițiilor străine directe în economia națională au constituit 182,5 mil. USD, în scădere cu 18,1 mil. USD, față de anul precedent. La fel, a scăzut și Stocul de investiții străine directe în economia națională cu 147,7 mil. USD, comparativ cu anul 2014.

O contribuție semnificativă au avut-o cele 7 zone economice libere (ZEL), care constituie o atracție pentru investitorii străini și autohtoni, activitatea cărora fiind orientată preponderent spre producția industrială cu valoare adăugată înaltă, destinată exportului. În rezultatul acțiunilor întreprin-

se din momentul lansării activității acestora, volumul total al investițiilor în zonele economice libere a însumat 285,3 mil. dolari SUA, dintre care în anul 2016 au fost investite 55,2 mil. dolari SUA. Volumul total al vânzărilor nete ale producției industriale în perioada respectivă a constituit 4,5 mld. lei sau cu 10,4% mai mult față de anul precedent. Volumul total al investițiilor în Portul Internațional, pe întreaga perioadă de activitate a acestuia, conform situației din 1 octombrie 2016, a constituit 67,9 mil. dolari SUA, inclusiv 4 mil. dolari SUA pentru perioada de gestiune.

În contextul implementării politicilor de atragere a investițiilor și stimulare a exporturilor întreprinderilor autohtone și cu participarea străină, prin intermediul Organizației de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova (MIEPO), pe parcursul anului 2016 au fost atrase și/sau extinse 5 proiecte investiționale, create peste 1000 locuri de muncă, semnate peste 91 contracte de export, dintre care 40 valorificate prin livrări la export. De asemenea, în perioada de gestiune, MIEPO a organizat, finanțat și asigurat participarea agenților economici autohtoni la 22 târguri și expoziții internaționale, 23 misiuni de faceri a companiilor străine în Republica Moldova etc.

În următoarea figură este prezentată evoluția ISD în Republica Moldova în perioada 2011 – 2015.

**Figura 3. Evoluția ISD în Republica Moldova
în perioada 2011 – 2015, milioane USD**

Sursa: elaborat de autor în baza datelor www.eco.md

ISD în Republica Moldova în perioada 2011 – 2015 au o tendință de creștere, sporind în perioada analizată de la 3261,06 până la 3538,61 milioane USD, ceea ce constituie o creștere de 8,5%, fiind destul de modestă.

Nivelul ISD diferă considerabil de la un domeniu economic de activitate la altul. Structura ISD pe domenii de activitate în Republica Moldova în anul 2015 este prezentată în figura 4.

În distribuția geografică a capitalului social acumulat, statisticile de la 30 iunie 2015 arată că investitorilor din țările UE le-a revenit ponderea majoritară – 52,5%. Investitorii din țările CSI au deținut o pondere de 11,2% din totalul capitalului social acumulat, cei proveniți din alte țări dețin investiții în proporție de 36,3%.

Cu toate acestea, în ceea ce privește originea investițiilor, pe primul loc este Rusia, de unde au venit aproape 800 mil. de dolari potrivit datelor de la finele anului trecut, în descreștere cu circa patru milioane de dolari față de stocul înregistrat la sfârșitul lui 2013. De remarcat însă că cota investițiilor rusești în stocul total al ISD a crescut de la 24% la 25,8%.

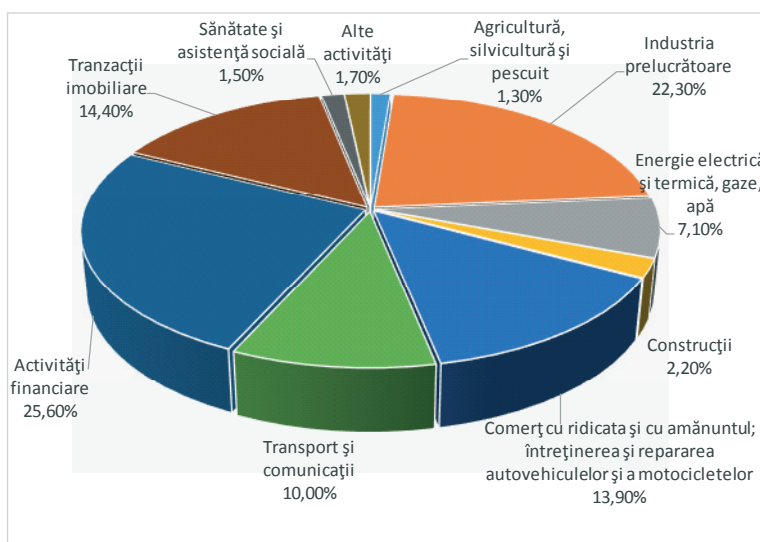

Figura 4. Structura ISD pe domenii de activitate în Republica Moldova în anul 2015

Sursa: elaborat de autor în baza datelor www.eco.md

În clasament urmează Olanda, cu peste 353 mil. de dolari, în scădere cu circa 180 mil. dolari. Pe locul trei a revenit Cipru, datorită unei creșteri cu circa o treime a stocului ISD, până la 266 mil. de dolari.

Pe primele zece poziții după ponderea deținută în totalul investițiilor

străine la 31 decembrie 2014 se mai regăsesc Franța, Spania, Germania, România, Italia, Marea Britanie și SUA.

Principali factori de producție și active oferite de Republica Moldova investitorilor străini, stipulate în proiect sunt forța de muncă, facilitățile industriale și costurile utilităților publice, stimulente fiscale, infrastructura și logistica de transport ș.a.

Principalele sectoare cu potențial pentru export și atragere a investițiilor străine directe vor fi industriile prelucrătoare și serviciile. Printre acestea sunt industria textilă, automotivă, serviciile de consultanță și IT.

Climatul investițional nu este un atu pentru Republica Moldova, fapt pe care îl denotă atât poziția Moldovei în ratingurile internaționale, cât și comparația directă a indicatorilor macroeconomici și de performanță privind atragerea ISD între țări.

Ca urmare a crizei mondiale, fluxurile de investiții orientate în economia națională au scăzut brusc. Criza economică și financiară a redus puternic încrederea investitorilor străini în capacitatea de relansare a economiilor în tranziție, printre care se află și Republica Moldova. La multe proiecte de investiții s-a renunțat, fie au fost amânate.

Analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor din Republica Moldova atestă că există puncte tari și oportunități care pot susține atragerea investițiilor, însă, totodată, există și un șir de puncte slabe și amenințări care împiedică dezvoltarea acestora și este necesar de întreprins măsuri în vederea reducerii acestora și diminuării impactului lor negativ asupra economiei naționale și asupra creșterii economice din țară.

Rezultatele investigației. Creșterea economică reprezintă o creștere a capacității de producție a unei țări, determinate de sporirea indicatorilor macroeconomici și în special a produsului intern brut și al venitului național.

Noțiunea de „creștere economică” nu trebuie confundată cu noțiunea „dezvoltare economică”. Dezvoltarea economică a unui stat reflectă totalitatea transformărilor calitative și cantitative ce se produc în structurile social-economice și științifice, pe când creșterea economică, de regulă, întruchipează latura cantitativă a activităților economice. Creșterea economică și dezvoltarea economică luate în ansamblu reprezintă noțiunea de progres economic și social.

Creșterea economică poate fi negativă, pozitivă sau zero. Creșterea economică pozitivă reprezintă sporirea cantitativă a rezultatelor econo-

micii naționale, în care sunt incluse atât oscilațiile conjuncturale, cât și relațiile economice temporare. Creșterea economică zero reflectă situația în care rezultatele macroeconomice absolute și populația totală sporesc în același ritm, nivelul rezultatelor pe locuitor rămânând constant. Creșterea economică negativă presupune situația în care rezultatele macroeconomice pe locuitor au o tendință de diminuare.

Asupra creșterii economice influențează două grupe de factori:

1. Factorii direcți la care se referă următoarele categorii:

- creșterea forței de muncă – cuprinde sporul „natural” demografic, migrația internațională a populației și rata de ocupare a forței de muncă;
- creșterea stocului de capital – presupune sporirea investițiilor nete, sporind stocul de resurse productive în țara respectivă;
- progresul tehnic – se manifestă în forma unor tehnologii noi de producție, a unor echipamente îmbunătățite, invenții sau perfecționări profesionale;
- resursele naturale – factor ce depinde de amplasarea teritorială a țării respective;
- sistemul informațional – contribuie în mare măsură la reducerea costurilor de producție și la utilizarea mai profitabilă a resurselor naturale;
- sistemul de reparație a bunurilor economice – se află în corespundere cu proprietatea asupra factorilor de producție.

2. Factorii indirecți cu acțiune imediată asupra creșterii economice includ:

- dimensiunea cererii agregate și capacitatea de absorbție a pieței interne;
- eficiența sistemului financiar-bancar;
- rata economiilor și rata investițiilor;
- mediul ambiant;
- conjunctura pieței mondiale;
- coraportul export/import;
- competitivitatea produselor;
- politica bugetară și fiscală a statului.

Datorită politicii economice practicate pe parcursul ultimilor ani, anume politica monetară a fost cea care a trasat liniile directoare pentru celelalte tipuri de politici, cum ar fi: politica fiscală, bugetară, a venitu-

rilor, a întreprinderilor etc., influențând, în mod decisiv întreg procesul tranziției.

În scopul asigurării creșterii economice ar fi necesar de perfecționat unele politici economice, sporind astfel eficiența reformelor structurale și instituționale, în baza utilizării unei serii de măsuri, precum ar fi:

- liberalizarea și consolidarea pieței valutare prin participarea tuturor băncilor ca dealeri și unificarea cursurilor de schimb;
- crearea și dezvoltarea pieței primare și secundare a titlurilor de stat (obligațiuni, bonuri de tezaur);
- înlocuirea tuturor subvențiilor (pentru industrie, infrastructură și agricultură) sub forme de facilități financiare speciale de refinanțare oferite de către Banca Națională;
- dezvoltarea și consolidarea pieței creditului prin eliminarea controlului formal sau asupra ratei dobânzii, ce limitează concurența, îmbunătățirea calității și diversificarea serviciilor bancare oferite;
- crearea condițiilor pentru trecerea la convertibilitatea deplină a monedei naționale;
- consolidarea situației financiare a băncilor prin majorarea capitalurilor proprii, pentru a evita un posibil faliment cauzat de volumul mare de credite neperformante acordate;
- schimbarea modului în care sunt folosite veniturile etc.

Perfecționarea politicilor economice în concordanță cu situația economică existentă și promovarea lor în strictă conformitate, ar putea asigura o creștere semnificativă al nivelului indicatorilor macroeconomici principali, asigurând o creștere economică considerabilă a țării în ansamblu.

Republica Moldova, are de promovat politici economice eficiente, îmbinând reformele instituționale în special cele legate de formarea prețurilor pe piața muncii, piața capitalului, piața moneră, piața bunurilor și serviciilor etc. cu modernizarea lor ulterioară. Republica Moldova are de implementat așa-numitul proces de „ajungere din urmă” – reducerea decalajului care este în același timp un obiectiv specific unei țări cu un venit pe locuitor scăzut. În așa mod, miza alăturării la Uniunea Europeană vizează o modernizare de ansamblu a societății, care ar permite o creștere economică susținută și reducerea decalajelor față de țările dezvoltate din Europa.

Pentru anul 2017 se prognozează o creștere economică de 6% conform scenariului de bază și circa 4% conform scenariului pesimist. Deși

este o prognoză, la prima vedere, contra-intuitivă și superioară celei a Guvernului, FMI sau a Băncii Mondiale, aceasta este argumentată de trei factori de creștere care erau inhibați în 2015-2016 și care urmează să impulsioneze creșterea economică pentru următorii 2 ani [6]:

1. Relansarea creditării. Volumul creditelor noi acordate urmează să crească cu circa 15-16% în 2017, după ce pe parcursul ultimilor 2 ani băncile au acumulat importante volume de lichidități care s-au transpus în reducerea ratelor dobânzilor la depozite și credite. Aceasta urmează să stimuleze consumul, dar în special activitatea investițională.

2. Relansarea creșterii remiterilor cu circa 5% în 2017 urmează la fel să contribuie la creșterea consumului cu ritm superior creșterii din 2016.

3. Deblocarea finanțării pentru investițiile publice urmează să impulsioneze formarea de capital fix odată cu demararea proiectelor investiționale care au fost blocate în 2015-2016. Factorul catalizator în acest sens îl joacă Memorandumul de finanțare cu FMI, care a dus la relansarea dialogului cu alți parteneri de dezvoltare ai țării.

Ca și în anii precedenți, creșterea economică rămâne mai curând nesustenabilă. Principalii factori care urmează să impulsioneze economia în 2017 menționați mai sus tind să fie de scurtă durată: relansarea creditării și a remiterilor va avea loc după 2 ani de scădere, iar creșterea investițiilor publice va avea loc din contul celor amânate anul trecut. În plus, modelul de creștere economică va continua să fie unul bazat pe consum și însoțit de deteriorarea balanței de plăți, care în 2017 ar putea depăși 5% din PIB.

Concluzii. Creșterea economică exprimă acele modificări ce au loc, într-un anumit orizont de timp și într-un spațiu, în sporirea dimensiunilor rezultatelor macroeconomice, în strânsă legătură cu factorii lor determinați. Există o multitudine de factori care intervin direct sau mediat în creșterea economică, aceștia clasificându-se sau grupându-se după mai multe criterii. Creșterea economică este condiționată de resursele potențiale existente și de modul cum sânt utilizate acestea.

Creșterea economică constă în sporirea rezultatelor activității economice la nivel macroeconomic și depinde foarte mult de relațiile economice internaționale promovate de țară.

Referințe bibliografice

1. Gribincea A., Golovataia L., Brovca G., Economia mondială și securitatea economică, Editura Print-Caro, Chișinău, 2014, 338 p.
2. Mășu Ș., Puterea economică în istoria lumii, Editura RAO, București, 2014, 571 p.
3. Rusu Gh., Trofimov V., Șevciuc V., Stabilizarea și creșterea economică, Editura CEP USM, Chișinău, 2007, 200 p.
4. Zaman Gh., Geamănu M., Eficiența economică în condițiile dezvoltării durabile, Editura Fundației România de Măine, București, 2014, 191 p.
5. <http://www.statistica.md>
6. <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca>
7. <http://www.eco.md>
8. <http://www.bnm.md>